

Leela D'Souza, *Cultural History of India: Diversity, Syncretism, Synthesis*, Jaipur: Rawat Publications, 2016, 395 s.

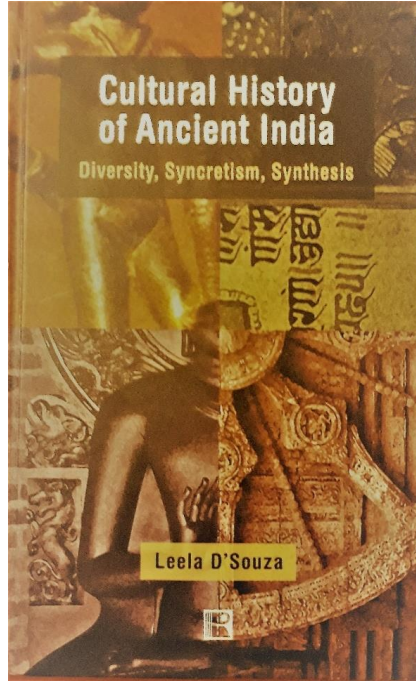
Hazırlayan

YALÇIN KAYALI^a

Geliş Tarihi: 18.05.2018 | Kabul Tarihi: 20.06.2018

© Kayalı, Yalçın. "Leela D'Souza, *Cultural History of India*." *İğd Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15 (2018), 531-535.

Yazar Leela D'Souza, Hindistan'ın Mumbai şehrinde bulunan Hint Kültür Enstitüsünde (Institute of Indian Culture) görev yapmakta olan bir sosyologdur. Din sosyolojisi üzerine çalışmalar yapmış, özellikle dinlerin sosyal tarihi ve dini hareketlilikler konularında uzmanlaşmıştır. İlahiyat ve sosyoloji dergilerinde birçok yayımlanmış makalesi bulunan D'Souza, çok sayıda kitabın da editörlüğünü üstlenmiştir. 2005 yılında yayımlanmış ve "*The Sociology of Religions: A historical Review*" başlığının taşı-

^a Ankara Üniversitesi DTCF Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü
ykayali@ankara.edu.tr

yan bir kitabı daha bulunmaktadır. D'Souza'nın kritiğini yapmaya çalıştığımız *Antik Hindistan'ın Tarihi: Çeşitlilik, Bağdaştırma, Bileşim* (*Cultural History of India: Diversity, Syncretism, Synthesis*) başlıklı eseri, başlığının ilk bölümü (*Cultural History of India:*) itibariyle, Hint kültürünün ansiklopedik bilgilerle kronolojik olarak anlatıldığı gibi bir izlenim uyandırır; “Çeşitlilik, Bağdaştırma, Bileşim” adını taşıyan ikinci kısmı, farklı bir bakış açısı ve disiplinler arası bir anlayışla yazıldığı için ipuçlarını vermektedir. Eser, toplamda üç ana bölüm, sekiz alt başlık, kaynakça ve dizinden meydana gelmektedir.

Yazar çalışmasının önsözünde, daha önce birçok yazar ve araştırmacı tarafından yapılan Hint kültürü konulu çalışmaların, kendi çalışmasından çok farklı olduğunu ve sistematik bir çeşitlendirme metodu izleyerek, konunun sosyolojik açıdan incelendiğine dikkat çekmiştir. Bu metodu tercih etmesinin sebebini ise, Hint kültürünün dünya üzerindeki en uzun soluklu birikimlerden biri olmasına ve gelişimi, değişimi ile devininin, sadece siyasi tarih aracılığıyla incelenmesinin yetersiz kalacağı şeklindeki ifadelerle açıklamıştır. Eserin giriş bölümünde yer alan açıklamalar, yazarın Hint kültürü hakkındaki akademik bilgi ve yeterliliğinin bir ispatı niteliğindedir. Yazar, “*Hindistan sadece kadim ve zengin bir kültüre sahip değil, aynı zamanda MÖ 3000’li yıllara kadar giden antik bir tarihin de izlerini taşımaktadır*”. ifadeleriyle başladığı çalışmasının giriş bölümünde, Harappa uygarlığının tarihi, Neolitik ve Kalkolitik çağların Hindistan’daki izleri, Antik Mısır ve Sümer uygarlıklarının İndus Vadisi Medeniyeti ile olan ilişkilerine değinmiştir. Ayrıca Max Müller’in Hindistan’ın kültürel kimliği hakkındaki tespit ve iddiaları hakkında hatırlatmalar yaparak, bir sosyolog olarak yorumlarda ve birtakım açıklamalarda bulunmuştur. Sonrasında, Vedizm ve Vedik kültürü ile ilgili açıklamalarda bulunarak, bu kültürü oluşturan toplumun sosyo-kültürel durumu ve yapısı ile ilgili tespitlerine yer vermiştir. Epik kültürün kaynaklarından destanlar ve purānalar üzerinde durmuş, düşünsel devininin toplumdaki yansımaları olarak değerlendirdiği Bu-

dizm ve Cainizm'in doğuşu ve yükselişi ile Hinduizm'in ege- men olduğu Hint toplumunun yapısı konusunu irdelemiştir. Bu açıklamalar yapılırken sık sık öncesi ve sonrasına geçişler ya- pılmış, neden-sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirmelerde bu- lunularak değişim ve yenilikler sosyolojik temellere dayandırıl- larak açıklanmıştır. Bu durum sadece eserin giriş bölümünde değil, eserin tamamında hâkim olan bir anlayıştır. Yazarın bu kabiliyeti, çalışmayı klasik halinden çıkartarak, toplumu daha yakından tanımamıza ve olayları daha iyi kavrayabilmemizi sağlayan bir ortamın oluşmasına sebep olmuştur. Eserin, birinci bölümü olan *Hint-Āriler'in Kökeni Sorunu*, Ārilerin Hint alt kıta- sına girişi, beraberinde getirdikleri Vedik kültüre ait unsurlar (Varuṇa, Agni, Indra vb) ve Ganj Ovasına yayılışı konularını ele almaktadır. *Āri Dili Konuşan Toplumun Kökeni* başlıklı alt bö- lümde ise, birinci bölümde bahsedilen konu genişletilerek, Āri göçünün Hint alt kıtasına olan etkileri ve sonuçları konusu daha detaylı bir biçimde işlenmiştir. *Harappa Uygarlığı* başlığını taşıyan ikinci alt bölümde ise, tarih öncesi Hindistan'ı, İndus Vadisi, Harappa, Harappa kültürü, arkeolojik kazılar, Harappa Uygarlığının yıkışı, Ārilerin Hindistan'a girişi gibi antik Hint medeniyetinin oluşumunda etkin rol oynamış olaylar aktarıl- mıştır. Ancak eserde, niçin kronolojinin aksine, önce Arilerin Hint'e (~MÖ 1500) girişi ve sonrasında Harappa yani İndus Medeniyeti (~MÖ 3000-2000) tarihinden bahsedildiği bilinme- mektedir. Eserin birinci bölümünün *Ārilerin Hindistan'a Girişi* adını taşıyan üçüncü ve *Ganj Ovasına Yerleşim* başlığını taşıyan dördüncü alt bölümlerinde ise, Ārilerin Hindistan'a gelirken izlediği rota, Ganj platosundaki yerleşimleri, ilk siyasi oluşum- ları, Vedik dönem devletlerinin yapıları, kutsal Rigveda ilahile- ri, kutsal içecek Soma vb. konular hakkındaki açıklamalara yer verilmiştir. İlgili konular Vedik kültürün toplum üzerindeki yansımaları ve gelenek-göreneklerin dini yapı içerisindeki du- rumunu göstermesi açısından oldukça önemlidir. Tespit ve değerlendirmeler, Vedik kültürün ve antik Hint toplumunun yapısının daha yakından tanınmasına fırsat sunmaktadır.

Çalışmanın *Antik Hindistan'da Dinler Tarihi* başlığını taşıyan ikinci bölümü Vedizm sonrası dönem Hint dinleri tarihini kısaca özetledikten sonra Hinduizm kutsal metinleri hakkında teorik birtakım bilgiler aktarılmıştır. *Vedizm, Brahmanizm ve Upanishadlar* başlığını taşıyan beşinci alt bölümde ilgili anlatımlar devam etmiş; Vedizm, Veda metinleri, Rigveda, Vedik inanç, Brahmanik dönem, Kurban törenleri, Brahman hegemonyasının çöküşü, Upanishad felsefi, Upanishad metinleri, dili, içeriği ve yapısı gibi konulara değinerek, dinsel dönüşüm sürecinin Hint toplumu üzerindeki etkileri irdelenmiştir. Bir sonraki alt başlık ise, sözü edilen dinsel ve düşünsel değişim sürecinin, Hint alt kıtası kültüründeki en belirgin etkisi olarak nitelendirilebileceğimiz *Canizm ve Budizm* başlığını taşımaktadır. Yazar, eserin bu bölümünü de, her zaman olduğu gibi, kendisinden önce yapılan çalışmalara atıfta bulunarak Jakobi, Max Müller gibi önemli Hindologların düşüncelerini yorumlayarak başlamıştır. Şimdilerde birer din olarak algılanan Jainizm ve Budizm'in aslında Hint menşeli felsefi düşünce sistemleri olduğu konusunu uzun uzun açıklamıştır. *Şivaizm, Vishnuizm ve Şaktisizm* adlı yedinci alt bölümde ise, Budizm'in Hindistan'daki yükselişinin sona ermesi ve Vedik kültüre ait öğeleri taşıyan ancak Hinduizm adıyla devinime uğrayan ve değişen yeni bir Hint kökenli dini oluşumu meydana getirmiştir. İşte bu yeni dinsel oluşumun adı Hinduizm'dir; Şivaizm, Vishnuizm ve Şaktisizm ise ilgili inanca bağlı olarak ortaya çıkmış olan üç farklı mezhebin adıdır. Şivaizm, Hindu tanrısı Şiva, Vishnuizm ise, genel itibarıyla tanrı Vishnu inancı ve kültüne bağlı olarak gelişmiştir. Şaktisizm ise çok tanrılı Hindu inancı içerisinde, Hindu tanrılarının eşleri yani tanrıça tapınışı temelli gelişmiş olan bir mezheptir. İşte bu çeşitlilik içerisinde yoğrulmuş Hint toplumu, kendi kural ve öğretileriyle, günümüze değin gelen Hinduizm inancını geliştirerek, yüzyıllarca varlığını sürdürebilen bir inanç sisteminin oluşmasını sağlamıştır. Çalışmanın son, yani sekizinci alt bölümü ise başlığı ve içeriği ile yazarın zaman zaman yaptığı gibi, kronolojiyi bozmakta ve bütün bu bahsedilenlerden daha önce-

sine yani Āriler öncesi ve Harappa dönemi inancı ile ilgili anlamlara geçmektedir. Bu alt bölüm *Āri Öncesi ve Harappa Dönemi İnanış ve Uygulamaları* başlığını taşımaktadır. Çalışmanın bu kısmı, belki de yazarın tamamıyla sosyolog yönünü ön plana çıkarttığı kısımdır. İlgili dönemdeki din olgusu ve tarihi, din sosyolojisi biliminin perspektifinde okuyucuya sunulmuştur. D'Souza, akademik bir çalışma olarak hazırladığı eserinde sonuç bölümüne yer vermemiştir. Ancak iki ana bölüm ve toplamda sekiz alt bölümden oluşan eserin her bölümünde, ilgili döneme ait bir değerlendirme yapmış olması, ilaveten bir sonuç bölümüne de ihtiyaç duyulmasını engellemiştir. Klasik ve güncel kaynakların yer aldığı geniş bibliyografya ve özenle hazırlanmış dizin ise çalışmanın değerini daha da arttırmaktadır.